
ÇANKIRI MİLLETVEKİLİ KEMAL ATAKURT'UN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ (1950-1954)¹

Recep BÜYÜKTOLU²

Özet

Bu makalede Türkiye Cumhuriyeti'nin 1946 yılından itibaren demokrasiye geçiş sürecine şahitlik eden ve bu yolda Demokrat Parti saflarında zorlu bir mücadele veren Çankırı milletvekillerinden Kemal Atakurt'un hayatı ve parlamenter faaliyetleri anlatılmaktadır. Atakurt, Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan ilk demokratik seçim olan 1950 milletvekili seçimleriyle oluşan 9. Dönem TBMM'ye milletvekili olarak girmiş ve bir dönem milletvekili olarak Mecliste yer almıştır. Mecliste yer aldığı dönemde verdiği soru önermeleri ve meclis konuşmaları gibi çalışmalarıyla Meclis'in renkli simalarından olmuştur. Milletvekilliğinin sona ermesinden sonra uzun süre siyasetle uğraşmaya devam eden Kemal Atakurt, siyasi faaliyetleri dışında çiftçilik ve ticaretle de uğraştı .

Anahtar Kelimeler: Kemal Atakurt, Milletvekili, Çankırı, Demokrat Parti, Kızılırmak, Ilgaz.

¹ Bu makale yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

² Çankırı Karatekin Üniversitesi, Atatürk İlk. ve İnk. Tar. Bölümü, Çankırı - Türkiye
E-posta: rbyuktolu@karatekin.edu.tr, yazar ORCID numarası: 0000-0001-6140-7398.

THE LIFE AND PARLIAMENTARY ACTIVITIES OF ÇANKIRI DEPUTY KEMAL ATAKURT

Recep BÜYÜKTOLU

Abstract

In this article, the life and parliamentary activities of one of Çankırı deputies Kemal Atakurt, who witnessed the progress of transition to democracy of Turkish Republic and gave an honourable struggle in this way, are discussed. Atakurt entered and took part for a period in the 9th Turkish Grand National Assembly as a deputy with the 1950 parliamentary election which was the first democratically election in Republic of Turkey. In the assembly including the period he was in, he was one of the colourful personalities of assembly with the parliamentary questions he gave and assembly speeches he made. After the end of his deputy who dealt with politics for a long time, Kemal Atakurt also engaged in farming and trade.

Keywords: Kemal Atakurt, Parliamentarian, Çankırı, Democratic Party, Kızılırmak, Ilgaz.

Giriş

23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da açılmasıyla Yeni Türk Devleti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atılmıştır. Cumhuriyet rejimi ise şartların elverişli hale gelmesinden sonra ancak 29 Ekim 1923'te ilan edilebilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte halk egemenliğine dayalı devlet düzeni resmileşmiştir ancak bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir yönetim anlayışına sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü her şeyden önce 1923 yılında kadınların ne seçme ne de seçilme hakkı yoktur. Oysa demokrasi bireylerin eşitliği, seçme ve seçilme hakkının yanı sıra fikir ve düşünce özgürlüğü, siyasal örgütlenme hakkı gibi unsurları da içermektedir. 23 yıl gibi uzun bir süreden beri *Tek Parti Devri* yönetiminin devam ettiği Türkiye'de Cumhuriyet Halk Fırkası

dışında, yönetimde veya muhalefette uzun soluklu başka bir parti olmamıştır. Zaman zaman başka partiler kurulduysa da şu ya da bu gerekçeyle kapanmış veya kapatılmıştır. Bu nedenle Cumhuriyet Türkiye'sinde 1923 yılından 1946 yılına kadar geçen dönemde yapılan 6 genel seçim ve ara seçimde, belediye başkanlığı gibi yerel seçimlerde(1930 yılı istisna olmak kaydıyla) sandığa giden halkın önünde tek seçenek olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından değişen dünyada, iç ve dış faktörlerin etkisiyle, Türkiye'deki tek parti yönetimi sona ermek zorunda kalmıştır. 1945 yılında işadamı Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasıyla başlayan çok partili dönem, Demokrat Parti ve başka partilerin kurulmasıyla devam etmiştir. Ancak 1946 yılında yapılan genel seçim, Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan ilk çok partili genel seçim olsa da hem seçimin iki aşamalı olması hem de seçimde *açık oy-gizli sayım* gibi totaliter rejimlerde görülebilecek bir uygulamaya gidilmiş olmasından dolayı, demokratik kimlikten yoksundur. Türkiye'de gerçek anlamda demokratik özellikler taşıyan ilk seçim 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan milletvekili seçimidir. Seçim hem tek aşamalı hem de *gizli oy-açık sayım* kuralına göre yapılmıştır. Seçim sonuçlarının açıklanmasıyla birlikte 27 yıllık Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı sona ermiş ve 10 yıl sürecek olan DP dönemi başlamıştır. 1950 seçimlerinde DP adına Çankırı'dan milletvekili seçilen Kemal Atakurt yaşanan bu değişimin önemli bir tanığıdır.

Atakurt, Ilgaz'da kereste ticaretiyle uğraşırken, 1946 Genel Seçimi'nde bağımsız milletvekili adayı olarak başladığı siyaset mücadelesini, Tek Parti döneminin bütün antidemokratik uygulamalarına ve baskısına rağmen sürdürmüş ve 1950 yılında DP'den milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmeyi başarmıştır. İsmet İnönü, Celal Bayar, Adnan Menderes, Hikmet Bayur ve Osman Bölükbaşı gibi dönemin önemli siyasetçileriyle kimi zaman beraber kimi zaman da karşı karşıya gelerek siyaset yapmış olan Kemal Atakurt, yakın dönem siyasal hayatımız da önemli kişilere ve olaylara tanıklık etmiş bir insandır. Biri bağımsız olmak üzere 6 kez milletvekili adayı olan Atakurt ancak bir kez milletvekili seçilebilmiştir. Bağımsız olarak başladığı siyasi hayatına daha sonra

sırasıyla DP, Köylü Partisi, Adalet Partisi'nde devam etmiş ve 1973 yılında tekrar döndüğü DP'de son noktayı koymuştur.

Atakurt'un hayatı hakkındaki bilgiler sadece Çankırı'nın siyasi, sosyal ve kültürel hayatının değil; demokrasiye geçiş sürecinde tüm Türkiye'nin anlaşılmasına katkı yapacaktır. Bu sebeple hazırladığımız makalede, Çankırı'da bağımsız milletvekili adayı olarak başladığı siyasi mücadelesinde parti il ve ilçe başkanlığı, milletvekilliği, TBMM komisyon üyelikleri ve Belediye İl Daimi Komisyonu Üyeliğini gibi farklı görevlerde bulunmuş Kemal Atakurt'un hayatı ve siyasi faaliyetlerine yer verilmiştir.

KEMAL ATAKURT'UN HAYATI

28 Mayıs 1909 (1325) tarihinde İstanbul'da doğmuştur (TBMM, 1622 NSD: 1; Öztürk, 1994: 249; TBMM Albümü, 1994: 181; Çankırı Valiliği, 1999: 47). Çankırı ili, Kızılırmak ilçesi, Hacılar Köyü nüfusa kayıtlı bulunan Kemal Atakurt'un (Öztürk, 1994: 249; Ç. B. Arşivi) babası İbrahim Ethem Efendi, annesi Mediha Hanımdır (TBMM, 1622 NSD: 1). 1926'da 6 sınıflı Üsküdar Altunizade İptidai Okulunu bitirmiş (Öztürk, 1994: 249), tarımla ve kereste ticaretiyle uğraşmıştır (TBMM, 1622 NSD: 1; TBMM Albümü, 1994: 181). Salih-Havva kızı Kâmile Mukaddes Hanım'la (1914–1979) evlenmiş ama hiç çocukları olmamıştır (Öztürk, 1994: 249). Ancak Atakurt çifti, Fatma adında 2-3 yaşlarında bir kız çocuğunu³ ve adını belirleyemediğimiz bir erkek çocuğu alıp, evlatlık olarak bakmışlardır(Çerkez, 2012).

Ilgaz'da kereste ticaretiyle uğraşırken, 1946 seçimlerinde Çankırı bağımsız milletvekili adayı olarak seçimlere katılan Atakurt'un aldığı 3825 oy, milletvekili seçilebilmesi için yeterli olmamıştır (BCA, 364,1531,1). Celal Bayar ve Fuat Köprülü'nün 1947 yılındaki Çankırı gezisi sırasında DP Ilgaz teşkilatı kurulurken başkanlığına da Kemal Atakurt seçilmiştir (Çivitçioğlu, 2012). Siyasi çalışmalarını İlçe Başkanı olarak devam ettiren Kemal Atakurt, 1950 seçimlerinde, DP'den Çankırı milletvekili adayı olmuştur (Milliyet,1950: 7; Birlik,

³ Kemal ve Mukaddes Atakurt çiftinin 5-6 yaşlarına kadar evlatlık olarak bakıp, büyüttükleri Fatma, günümüzde Güneş İlkokulu öğretmenlerinden Sadık Softa ile evlidir.

1950: 1). Seçim propagandaları sırasında Ilgaz'da bir arabanın üstünde, seçim konuşması yaparken dönemin Ilgaz kaymakamı konuşma yapmasını engellemek isteyince, yaşanan arbede de Kaymakam ve bir CHP milletvekili Kemal Atakurt tarafından darp edildiklerini iddia ederek, şikâyetçi olmuştur. Hakkında yakalama emri çıkartılan Kemal Atakurt, bir süre akrabalarının ve arkadaşlarının evlerin de saklanmak zorunda kalmış, kardeşi İstanbul 10. Noteri Kaya Alp Atakurt'un Ilgaz'a gelip şikâyetlerin geri alınmasını sağlamasıyla bu sıkıntıdan kurtulmuştur (Atakurt,2012).

14 Mayıs 1950 Pazar günü yapılan milletvekili seçiminde 48.144 oy alarak milletvekili seçilmiş ve 17 Mayıs 1950'de İl Seçim Kurulu'ndan milletvekili seçim tutanağını almıştır. 22 Mayıs 1950'de TBMM'de yemin ederek milletvekilliği görevine başlayan Kemal Atakurt'un seçim tutanağı 5 Haziran 1950'de Meclis'te onaylanmıştır (TBMM, 1622 NSD: 1).

IX. Dönem TBMM'de Tarım Komisyonlarında görev almış olan Kemal Atakurt'un, Meclis Başkanlığı'na sunulmuş iki kanun teklifinin yanı sıra, bakanlıkların ve kurumların bütçe görüşmeleri sırasında değişiklik yapılmasına dair üç takriri bulunmaktadır. Atakurt'un, Meclis'te görüşülen konular hakkında yapılan konuşma ve tartışmaların yeterli olduğuna dair bir kifayet takriri, Meclis oturum açılışları sırasında bazı konuların öncelikle görüşülmesi veya gündemin değiştirilmesine dair bir teklif takriri, bazı kurum ve kuruluşlara yardım yapılmasına dair bir, Meclis gündemine alınmış ve görüşülmüş bazı konuların yeniden görüşülmesi hususunda bir ve bir bakan hakkında Meclis'te görüşülen konulara gensoru önergesi olmak üzere, Meclis Başkanlığı'na toplam dokuz takrir vermiştir. Ayrıca ulusal konularda dört ve yerel konularda yedi yazılı veya sözlü soru önergesi bulunan Kemal Atakurt'un, TBMM Genel Kurulu'un da biri ulusal, diğeri Çankırı ve çevresiyle ilgili yerel bir konuyla ilgili olmak üzere toplam iki konuşması tespit edilmiştir.

1953 yılında Çankırı milletvekili Kazım Arar ile birlikte Parti tüzüğü'nün 24. maddesine aykırı hareketten DP Yüksek Haysiyet Divanı'na sevk edilen Atakurt; *“Tüzüğü'nün C ve D fıkralarına göre, partiyi şahsi işlerine alet ederek, parti içindeki ve teşkilatındaki tesanüdü sarsmak, sevgi, saygı ve itimadı bozacak şekilde hareketlerle*

” suçlanmıştır. Yüce Haysiyet Divanı, Atakurt’un savunmasını dinledikten sonra, Arar gibi onunda partiden ihracına kararı vermiştir (*Milliyet*, 1953: 1,7; *Birlik*, 1953: 1–2).

Kemal Atakurt, 1954 yılı milletvekili seçimlerinde Köylü Partisi’nden (*Milliyet*, 1954: 1) 1957 yılı milletvekili seçimlerinde ise DP’den Çankırı milletvekili adayı olmuşsa da (Doğruyol, 1957: 1) seçilememiştir. 1960 Darbesi’yle DP’nin kapatılmasından sonra siyasi mücadelesini Adalet Partisi çatısı altında sürdüren ve AP’nin il başkanlığını yapan Kemal Atakurt (Doğruyol , 1963: 1)⁴, seçime katılabilmek için bu görevinden istifa ederek, 1969 milletvekili seçimlerinde AP’den Çankırı milletvekili adayı gösterilmiş (*Milliyet*, 1969: 4) ancak seçilememiştir. Bu defa da 1973 yılında, büyük bir törenle DP’ye katılan Atakurt, 1973 milletvekili seçimlerinde DP’den Çankırı milletvekili adayı gösterilmiştir (*Milliyet*, 1973: 5). 14 Ekim’de yapılan seçimlerde AP’den Nurettin Ok ve Arif Tosyalıoğlu, DP’den birinci sıra adayı olan Mehmet Ali Arsan seçilmiş, ikinci sırada olan Kemal Atakurt seçilememiştir (Çerkez, 2012). 1973 Genel Seçimi Atakurt’un son kez milletvekili adayı olduğu seçim olmuştur.

Yasama etkinliği IX. Dönemle sınırlı kalan Kemal Atakurt, bir yandan da çiftçiliği sürdürmüş, 1955, 1964, 1966, 1968, 1969 ve 1971 yıllarında Çankırı Belediyesi İl Daimi Komisyonu Üyeliğini üstlenmiştir (Öztürk, 1994: 248-249). Milletvekilliğinden sonra Kızılırmak ilçesine bağlı Hacılar Köyü’nde yaşayan Kemal Atakurt ve eşi felç rahatsızlığı geçirip, ekonomik sıkıntı çekmeye başlayınca, Ilgaz halkı vefa duygusuyla Kemal Atakurt için yardım toplamıştır (Karabıyık, 2012). Yaşadığı bu sıkıntılı dönemde yıllarını verdiği devletinden yardım uman Kemal Atakurt, bir dilekçe yazarak durumunu izah etmiştir. Dönemin Çankırı Belediye Başkanı Hasan Çivitçioğlu, Çankırı Valiliği’ne 08.11.1976 tarihli ve “ *Bir dönem milletvekilliği yapmış ve çeşitli görevlerde şerefli büyük hizmetlerde bulunmuş Kemal Atakurt yardıma muhtaç bir durumdadır*” diye başlayan bir yazı ile Kemal Atakurt’un durumunu bildirmiş ve 2022 sayılı Muhtaç, Güçsüz ve Sakat Türk Vatandaşlarına Aylık

⁴ 1960 Askeri Darbesi sırasında Kemal Atakurt’un gözaltına alındığına dair ne yerel basında ne de döneme tanıklık edenlerin anlatımlarında böyle bir bilgiye rastlanmamıştır.

Bağlanmasına Dair Kanun ve bu kanuna uygun olarak çıkarılan yönetmelik hükümleri uyarınca Kemal Atakurt'a aylık bağlanmasını ve kendisine uygun bir görev verilmesi talep etmiştir. Ancak Valilik makamından olumlu bir cevap alınamayınca Çankırı Belediyesi Kemal Atakurt'a sahip çıkmıştır. Belediye Encümen Meclisi 01.12.1976 tarih ve 1043 Sayılı Karar ile Atakurt'un Belediye bünyesinde uygun görülecek bir işte çalıştırılması ve günlük 80 Lira yevmiye verilmesine oy birliği ile karar vermiştir. Belediye Başkanı Hasan Çivitçioğlu'da 09.12.1976 tarihinde, Belediye Encümen Meclisi'nin aldığı karara uygun olarak Kemal Atakurt'u 24.11.1976 tarihinden başlamış kabul ederek, Çankırı Belediyesi'nde işçi statüsünde Makine Parkı Puantörü olarak işe girişini ve 80 Liralık yevmiyesini onaylamıştır (Ç. B. Arşivi). Böylece Çankırı Belediyesi büyük bir vefa örneği göstererek, bu zor günlerinde onu kaderine terk etmemiş, çalışamayacak durumda olmasına rağmen, ekonomik sıkıntılarını azaltabilmek için maaşa bağlamıştır.

Bozulan sağlığı nedeniyle oldukça zor günler geçiren Kemal Atakurt, eşinin vefatının ardından evlatlık olarak baktığı kızı Fatma ve Sadık Softa çiftinin evinde yaşamaya başlamıştır. Bir süre sonra kalbinde delik olduğu teşhisiyle kalp ameliyatı olan Kemal Atakurt'un sağlığında kısa süreli bir iyileşme görüldüyse de bu uzun sürmemiş (Softa; 2015) ve 27 Nisan 1983 tarihinde ince bağırsak ve mide rahatsızlığı (duedonal ülser perforasyonu) sonucu vefat etmiştir(Ç. B. Arşivi). Kemal Atakurt'un cenazesi, Çankırı Sarıbaşa Mezarlığı'nda toprağa verilirken (*Doğruyol*, 1983: 1; Öztürk, 1994: 248–249) ölüm haberi, şehirde büyük bir üzüntüyle karşılanmıştır. Çankırı'nın yerel gazetelerinden olan Doğruyol Gazetesi 27 Nisan 1983 tarihli sayısında vefat haberini okuyucularına “*Çankırı Milletvekillerinden Kemal Atakurt vefat etti*” başlığıyla duyurmuştur. Haber de uzun süredir sağlık problemi yaşayan Kemal Atakurt'un önceki gece Çankırı Devlet Hastanesi'nde vefat ettiği ve cenazesinin 26 Nisan 1983 Salı günü öğle namazının ardından kalabalık bir cemaat tarafından kılınan cenaze namazını müteakip defnedildiği bildirilmişti. Ayrıca haberde, milletvekilliğinin yanı sıra uzun yıllar belediye ve vilayet encümeni üyesi olarak görev yapan Kemal Atakurt'un, Çankırı'nın politik hayatında uzun yıllar etkin rol oynadığına, yardımseverliğine, halkın kendisine duyduğu sevgi ve saygıya vurgu yapılarak, Kemal

Atakurt'un ölümünün tüm sevenlerini üzüntüye boğduğu belirtilmiştir (*Doğruyol*, 1983: 1)

Kemal Atakurt'u tanıyan akrabaları ve arkadaşlarıyla yaptığımız görüşmelerde, herkes kendisini övgüyle anmıştır. “*Ilgazlı Kereste Tüccarı*” olarak bilinen ve çok yardımsever bir insan olan Kemal Atakurt (Genç, 2012), yedi yaşında hafız olmuş ve medrese öğreniminden sonra kendini öğrenci yetiştirmeye adanmış bir insan olan Hafız Hacı Ahmet Efendi'yle (Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdulkadiroğlu, 1995) mevlit sohbetlerine katılmıştır. Konuşmasında pelteklik olmasına rağmen sesinin güzel ve hitabetinin oldukça etkili olduğu (Çerkez, 2012) halâ unutulmamıştır. Ayrıca Ilgaz ilçesinin Çomar Köyü yakınlarında Mülayim Yaylası'nda devlet izniyle orman kesimi yaparak, kereste ticaretiyle uğraştığı (Yılmaz, 2012) ancak zenginliğini çekemeyenler tarafından, “*ormandan zengin oldu, kaçak kesim yapıyor, dağda kereste saklıyor*” diye şikâyet edildiği ve yayladaki evinin yakıldıktan sonra Kızılırmak ilçesinin Hacılar Köyü'ne yerleştiği de üzüntüyle hatırlanmaktadır (Çerkez, 2012).

Çankırı ilinin kalkınması için çalışan Kemal Atakurt, yöre halkını tarımsal kalkınma için teşvik etmeye çalışmış ve hatta 1951 yılında Kızılırmak ilçesinde kurulan Köprü Yaptırma Derneği'nin kurucuları arasında yer almıştır (Birlik, Ağustos 1951: 1). Ayrıca Kemal Atakurt, Birlik Gazetesinin imtiyaz hakkını almak için gazete sahibi avukat Enver Evrensel ile görüşmeler yapmış fakat sonuç alamamıştır (Birlik, Eylül 1951: 1).

Kemal Atakurt, milletvekili olmadan öncede Çankırı'da, özellikle Ilgaz ilçesinde hatırı sayılır, önemli ve sözü geçen bir insandır. DP'nin Çankırı'da teşkilatlanma faaliyetleri için çok çalışmıştır. Kemal Atakurt'un bu çabalarının iktidarda bulunan CHP'yi rahatsız ettiği Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu'nun 1951 yılında açıkladığı belgelerle ispatlanmıştır. 1951 yılında TBMM'de bütçe görüşmeleri sırasında Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu, CHP iktidarının geçmişte muhalefete karşı takındığı tavır ve hareketlerden bahsederken, DP'ye mensup birçok şahsın adım adım takip edildiğini ve bunların dosyalarının ve fişlerinin tutulduğunu açıklamıştır. Samet Ağaoğlu, CHP iktidarının jurnalcılık sisteminin en somut belgesi olarak nitelendirdiği bir “*kara listeyi*” okumuştur. Ayrıca bu listelerin

birer suretlerinin Başbakanlık Hususi Kalem Müdürlüğüne ve Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtipliği'ne gönderildiğinin yazılı olduğunu da açıklamıştır. Bu belgelere göre fişleme ve takip işinin bizzat Hükümet ve Devlet başkanı tarafında yönetildiğini iddia eden Samet Ağaoğlu, dönemin bakanlarının bunu inkâr etmeleri üzerine, daha sonra bir basın toplantısı yapmıştır. Basın Toplantısında, Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu, CHP döneminde vatandaşları fişlemek amacıyla tutulduğunu iddia ettiği fişlemelerin kopyalarını basın mensuplarına dağıtmış ve bu fişlemelerden bir tanesinde Kemal Atakurt'un adının 12273 – 3601 sıra numarasıyla yer aldığı görülmüştür (*TBMM Tutanak*, Şubat 1951: 358). Ancak baskı ve zorluklardan yılmayan Atakurt, siyasi mücadelesini ölene kadar sürdürmüş ve Çankırı siyasi hayatında unutulmayacak simalardan biri olmuştur.

KEMAL ATAKURT'UN IX. DÖNEM TBMM'DEKİ SİYASİ FAALİYETLERİ

Aldığı Görevler

Kemal Atakurt, 29 Mayıs 1950–12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin beş yasama yılının beşinde de TBMM Tarım Komisyonlarında görev yapmıştır.

Birinci yasama yılında 29 Mayıs 1950 Çarşamba günü yapılan komisyonlara üye seçiminde, 363 oyla (*TBMM Tutanak*, Mayıs 1950: 39), ikinci yasama yılında ise 6 Kasım 1950'de 300 oyla Meclis Tarım Komisyonu'na seçilmiştir (*TBMM Tutanak*, Kasım 1950: 29). Üçüncü yasama yılında, 9 Kasım 1951 Pazartesi günü 289 oyla seçilirken (*TBMM Tutanak*, Kasım 1951: 35), dördüncü yasama yılında 10 Kasım 1952 Pazartesi günü 324 oyla (*TBMM Tutanak*, Kasım 1952: 41) ve IX. Dönem TBMM'nin son yasama yılı olan V. yasama yılında ise, 9 Kasım 1953 Pazartesi günü 247 oy alarak TBMM Tarım Komisyonu'na seçilmiştir (*TBMM Tutanak*, Kasım 1953: 39).

Milletvekili olmadan önce çiftçilik de yapmış olması nedeniyle deneyimli olan Kemal Atakurt, görev yaptığı Tarım

Komisyonlarında, kanun tasarıları üzerinde diğer üyelerle fikir alışverişinde bulunmuş, Devlet Üretim Çiftlikleri Bütçe Kanunları, Muhtaç Çiftçilere Tohumluk Verilmesi Hakkındaki Kanuna Ek Kanun ve Hayvanlar Vergisi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun ile ilgili komisyon raporlarının hazırlanmasına da ciddi katkılar sağlamıştır.

Kanun Teklifleri

1- Kemal Atakurt 122 milletvekiliyle birlikte, 1953 yılında Turizm Endüstrisini teşvik etmek amacıyla 40 maddeden oluşan özetle bir kanunu teklifi vermiştir ve bu teklif kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Mayıs 1952: 95).

2- Çankırı Mebusu Kemal Atakurt'un, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 65. maddesinin 1. fıkrasının tadiline ve (K) bendinin 1. ve 2. fıkralarının kaldırılmasına dair verdiği kanun teklifi, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmiş (TBMM Tutanak, Ocak 1954: 209) ancak IX. Dönem TBMM yaklaşık üç ay sonra çalışmalarını sona erdirdiğinden, Kemal Atakurt'un girişimi sonuçsuz kalmıştır.

Takrirler

Kemal Atakurt'un verdiği takrirler konularına göre:

1- Bakanlık ve kurumların bütçe görüşmeleri sırasında verdiği takrirler:

- Bütçe Kanunu İçindekiler Tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu görüşülürken, Kemal Atakurt'un 81 milletvekiliyle birlikte, verdiği takrir de; Türk milletinin daha acil ihtiyaçları varken; bir önceki yıla göre 1951 yılı bütçesinde bazı bakanlıklara bağlı müdürlüklerde kırtasiye ve demirbaş malzeme alımı için ödenek artırımı yapılmasına karşı çıkmış ve ayrıca bu kurumlarda %20 ile %30 arasında ödenek kesintisi yapılması teklif edilmişse de öneri Meclis'te kabul edilmemiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1951: 524–525, 530).

- Ankara Üniversitesi Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu görüşmeleri devam ederken, Kemal Atakurt'un aralarında Çankırı milletvekillerinden Kazım Arar'ın da bulunduğu 66

milletvekili ile birlikte verdiği, İlahiyat Fakültesi'nin yeniden yapılandırılması ve bir profesör kadrosunun tahsis edilmesini teklif eden taktir, Meclis tarafından kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1951:825-826).

• 91 milletvekiliyle birlikte Kemal Atakurt'un, 1951 yılı bütçesi oluşturulurken yapılacak tasarrufların il ve köylerin kalkınması için kullanılması yönünde verdiği taktir, meclis başkanının teklifi gayr-i muayyen yani belirsiz bulması ve oylamaya koymak istememesinden dolayı tartışmalara neden olmuş ancak daha sonra oylamaya konulmuşsa da kabul edilmemiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1951:865-867).

2- Meclis gündemindeki konuyla ilgili yapılan konuşma ve tartışmaların yeterli olduğu düşünen Kemal Atakurt'un, görüşmelerin sona erdirilmesi ve oylamaya geçilmesi için verdiği kifayet taktiri;

• Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci'nin, kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri kısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair 3236 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması hakkında kanun teklifi ve Adalet Komisyonu raporu görüşmeleri sırasında, Kemal Atakurt'un Kazım Arar ile birlikte verdikleri kifayet taktiri kabul edilmemiştir (TBMM Tutanak, Nisan 1952:528).

3- Meclisin gündeminin belirlenmesiyle ilgili taktir:

• 13 Mayıs 1953 Çarşamba günü, kanun teklif ve tasarılarının sözlü sorulardan önce görüşülmesini önermiş, teklif milletvekilleri tarafından kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Mayıs 1953: 205).

4- Kişi, kurum ve kuruluşlar hakkında soruşturma açılmasını talep eden taktir:

• Kemal Atakurt, aralarında Çankırı milletvekili Kazım Arar'ın da bulunduğu Köylü Partisine mensup 5 milletvekiliyle birlikte Meclis Başkanlığı'na, Türkiye Cumhuriyeti'nin Mısır büyükelçisinin sınır dışı edilmesi sebebiyle, "*Devletimizin mânevi varlığına ve dış itibarına ağır bir darbeye vesile vermesi*" iddiasıyla, Dışişleri Bakanı hakkında gensoru açılmasını teklif eden bir önerge sunmuş ancak Meclis'te yapılan oylamada, milletvekilleri önergeyi reddetmiştir (TBMM Tutanak, Ocak 1954:317-318).

5- Kemal Atakurt'un, bazı kurum, kuruluş ve derneklere yardım yapılması amacıyla takrirleri:

- 1952 yılı Maliye Bakanlığı bütçesi görüşmeleri sırasında Kemal Atakurt, belediye hizmetlerinin yerine getirilmesine destek sağlamak amacıyla Ankara Belediyesi bütçesine 500.000 liralık bir ödenek ayrılmasını teklif eden bir takriri, Çankırı milletvekillerinden Kazım Arar'ın da içerisinde yer aldığı 103 milletvekiliyle birlikte Meclis Başkanlığına sunmuş, öneri Meclis'te kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1952:924-926).

- Kemal Atakurt'un, 1953 yılı Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesi görüşmeleri sırasında, bütçeye hayır işlerinde kullanılmak üzere 500.000 lira ilave yapılarak, ödeneğin 700.000 liraya yükseltilmesine dair öneriyi, diğer Çankırı milletvekilleri Kenan Çıgman ve Kazım Arar'ın da yer aldığı 65 milletvekiliyle birlikte Meclis Başkanlığı'na sunmuş ve öneri TBMM tarafından kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1953:887-888).

6- Atakurt'un, bazı kanunların tekrar görüşülmek üzere komisyonlara gönderilmesi veya bazı değişiklikler yapılmasına için verdiği takrir:

- Kemal Atakurt, devlet memurları ve hizmetlilerine verilecek ikramiyenin şartları tespit edilmediğinden sakıncalara yol açacağını belirten ve bu nedenle ikramiyeye dair maddenin çıkartılarak, yerine üç aylık maaş veya ücret ödeneğine dair hükmün ilave edilmesini teklif eden bir önergeyi, içerisinde diğer Çankırı milletvekillerinden Kazım Arar'ın da olduğu 19 milletvekiliyle birlikte TBMM Başkanlığı'na sunmuş, ancak öneri Meclis İctüzüğü'ne uygun olmadığı gerekçesiyle oylamaya konmamıştır (TBMM Tutanak, Aralık 1953:415-419).

Bu konuların dışında Kemal Atakurt'un bir takriri daha bulunmaktadır.

- Atakurt'un, Kazım Arar ve 13 milletvekili arkadaşıyla birlikte, Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkındaki Kanun Lâyihası'nın açık oya konulması için verdiği takrir, Meclis tarafından kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Temmuz 1953:1130-1132).

Ulusal Konularla İlgili Soruları

- Çankırı Mebusu Kemal Atakurt, Temditli Jandarma onbaşlarının durumu hakkında ne düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanı'na sözlü soru yöneltilmiş, ancak sorunun cevabının Meclis gündemine alındığı oturuma ikinci kez de katılmayınca, Meclis iç tüzüğüne göre soru düşmüş kabul edilmiştir (TBMM Tutanak, Kasım 1953: 276).
- Çankırı Milletvekili Kazım Arar'la birlikte, geçimlerini kerestecilikle temin eden vatandaşlar hakkında ne düşünüldüğüne dair Hükümete soru yöneltilmiş, soruyu Tarım Bakanı Nihat İyriboz yazılı olarak cevaplamıştır. Tarım Bakanı Nihat İyriboz, geçimlerini ormandan sağlayan insanlarla ilgili iki genelge yayınladıklarını, işletmelerin köylülerle ilişkilerini kolaylaştırmak için uzmanlar tayin ettiklerini açıklamıştır. Bazı sıkıntıların olduğunu ancak zamanla bunların aşılacağına inandığını belirten Bakan İyriboz bu konuda milletvekillerinden yardım beklediğini ve yapılan yanlışlıklarla ilgili sık sık kendilerini uyardıklarını istemiştir (TBMM Tutanak, Temmuz 1950:503-504)
- Kemal Atakurt, Yeni Orman Kanunu kabul edilinceye kadar ev, samanlık ve ahır gibi ihtiyaçların temini hususunda ne düşünüldüğüne ve içinde buldukları 1953 yılı süresince yapılan kesim ve ormanlarda çürümekte olan ağaçların köylülere verilmesi için ne gibi tedbirler alındığına dair soru önergesi vermiş, soruyu Tarım Bakanı Nedim Ökten yazılı cevaplandırmıştır. Tarım Bakanı, köylülerin inşaatlarda kullanacağı kereste ve yakacak ihtiyacının 5653 sayılı Orman Kanunu'na göre karşılanmaya devam edeceğini, depolardaki odun ve tomrukların fazla olması halinde taşınmasını yapanlara satılması konusunda Orman Başmüdürlüklerine gerekli talimatların verildiğini beyan etmiştir (TBMM Tutanak, Kasım 1953:223-224).
- Çankırı Mebusu Kemal Atakurt'un, subayların ordudan ayrılmalarına mâni olmak için ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair bir sözlü soru önergesi, Millî Savunma Vekâletine gönderilmiş (TBMM Tutanak, Aralık 1953:32) ancak Milli Savunma Bakanlığı'ndan soruyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Yerel Konularla İlgili Soruları

• Kemal Atakurt, Manisa'da göçmen evleri inşası sırasında, zimmette bırakıldığı iddia olunan elli bin lira hakkında bir teftiş yapıp yapılmadığına ve yapılmış ise sonucunun ne olduğuna dair yazılı soru sormuş, soruya Devlet Bakanı Muammer Alakant yazılı cevap vermiştir. Bakan, bütün illerde olduğu gibi Manisa'da da göçmen evlerinin özel komisyonlar tarafından yapıldığını ancak Manisa'da evlerin yapımı için yapılan ihalede talip çıkmayınca, evlerin biran önce yapılabilmesi için, komisyon tarafından evlerin işçiliğinin taşeronu verildiğini söylemiştir. Ayrıca 48139,74 lira ödenen taşeronun işçilere para ödemediği duyulunca, taşeronu ödenmesi gereken paranın bir bölümünün kesilerek işçilere ödendiğini ve olayı araştırmak için bir müfettiş heyetinin görevlendirildiğini ifade eden Bakan Alakant, yapılan inceleme sonucunda 51997,31 liralık bir usulsüz ödemenin tespit edildiğini ve bu paranın, sorumlulardan tahsil edilmesi amacıyla yasal işlem başlatıldığını açıklamıştır (TBMM Tutanak, Ocak 1953:115-116).

• Kemal Atakurt, Çankırı milletvekili Kazım Arar'la beraber, Çankırı ve çevresinde 1951 yılında yaşanan depremin ardından, bölgeye 1952 yılı Bütçesinden ne miktar tahsisat ayrıldığına, bu bölgelere tahsis edilen kereste ve para miktarı ile bunun tevzi şekillerine, Emlâk Kredi Bankasınca bu ilde şube açılarak depremden zarar gören vatandaşlara uzun vadeli kredi teminin düşünülüp düşünülmediğine dair soru önergesi vermiştir (TBMM Tutanak, Ocak 1952:3). Soru önergesine Bayındırlık Bakanı, İçişleri Bakanı, Tarım Bakanı ve Maliye Bakanı ayrı ayrı verdikleri yazılı cevaplarda, felaketzedelere ilk etapta Kızılay'dan 2070 Çadır, 23.000 lira para, 1 ton çivi ve muhtelif miktarlarda yiyecek, giyecek ve ilaç gönderilirken, Milli Savunma Bakanlığı'ndan 130 çadır ve bir İstihkâm Birliği gönderildiği belirtilmiştir. Bunlara ilaveten hasar tespit çalışmalarının yapılarak, ev sahiplerine 75–150 ve 200 liralık para yardımı yapıldığı, ihtiyaç duyan herkese çivi verildiği ve Hükümetin depremzedelere kereste desteği sağlamak için kararname çıkardığı ifade edilmiştir. Ayrıca deprem bölgelerine yapılacak yardımlar için 12.500.000 liralık özel bir fon kurulması amacıyla yasal çalışmanın başlatıldığı, Çankırı'daki kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, Ankara Emlak Bankası Şubesi'ne

500.000 lira tahsis edildiği bilgisi verilmiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1952:1311318).

• Çankırı Mebusu Kemal Atakurt'un, Ilgaz'da yapılmakta olan Kise Köy barajından elektrik elde etmek konusunda ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi ve Ilgaz Kazasına bağlı Çörekçiler Köyünün içme suyuna dair yazılı soru önergeleri Bayındırlık Bakanlığı'na gönderilmiş ancak Bakanlıktan bu sorulara herhangi bir cevap verilmemiştir (TBMM Tutanak, Ocak 1954:368).

• Atakurt, Köylüye uzun vadeli ve % 3 faizli kredi verilmesine ne zaman ve nereden başlanacağına ve bu uygulamaya Çankırı şehrinden başlanmasının düşünüldüğüne dair sözlü soru önergesi, Başvekâlete gönderilmiştir (TBMM Tutanak, Aralık 1953:48) fakat konuyla ilgili ne Başbakanlıktan ne de herhangi bir Bakanlıktan bir açıklama yapılmamıştır.

• 3 Şubat 1954 Çarşamba günü Kemal Atakurt'un verdiği, Kurşunlu Kazasındaki Büyük gölde yapılan barajdan elektrik üretiminin düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi Bayındırlık Bakanlığı'na gönderilmiş (TBMM Tutanak, Şubat 1954:40) ise de Bakanlıktan herhangi bir cevap gelmemiştir.

• Kemal Atakurt, Ilgaz Kazası'nda ki Devres Çayı üzerindeki köprünün 1954 yılında tamamlanıp tamamlanamayacağına dair yazılı soru sormuş, soruya Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu yazılı cevap vermiştir. Bakan, inşaatın Köprü Kurma Cemiyeti tarafından başlatılmış olduğunu, maliyet hesaplamasının yanlış yapıldığı için, ayrılan parayla köprünün ayakların bile tam olarak tamamlanamadığını ve ayrıca yapılan köprü ayaklarından birinin yıkıldığını, diğerinin de yıkılmak üzere olduğunu açıklamıştır. Konuşmasına devam eden Bakan, durum kendilerine iletdikten sonra harekete geçtiklerini fakat kötü hava koşulları nedeniyle beklemek zorunda kaldıklarını, havalar düzelince mevcut ayak temellerinin inceleneceğini eğer kullanılmayacak durumda ise bitişğe yeni bir köprü yapılacağını ifade etmiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1954:995-996).

• Kemal Atakurt, Çankırı Milletvekillerinden Kazım Arar'la birlikte, Çankırı'da bir çimento fabrikası açılması konusunda ne düşünüldüğüne dair soru önergesi vermiş, soruyu İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı cevaplandırmıştır. Sıtkı Yırcalı, Çankırı'da bir çimento fabrikası kurulmasına karar verildiğini ancak öncelikle başka yerlere kurulacak 20 fabrika bulunduğunu ve bunlardan birinin yerinin değiştirilerek Çankırı'da kurulmasının gündemde olmadığını açıklamıştır (TBMM Tutanak, Nisan 1954:433).

Meclis Konuşmaları

• 1952 Tarım Bakanlığı bütçesi görüşmeleri sırasında söz almış ve konuşmasında DP iktidarının köylerin kalkınmasına verdiği desteklerden övgüyle söz etmiş ve ayrıca suni gübre kullanımı ve toprak tahlili konusunda köylünün bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (TBMM Tutanak, Şubat 1952:1126).

• 14 Temmuz 1953 Salı günü Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinlioğlu, Kazım Arar'ın 1951 Depremi Yardım Kanunu ile ilgili konuşurken, kişi başı 500–1000 lira yardım yapıldığını söylemesi üzerine söz almış ve zikredilen miktarın doğru olmadığını, yapılan yardımların sadece 75–150–200 liralık para yardımı ve çok az miktarda keresteden ibaret olduğunu söylemiştir (TBMM Tutanak, Temmuz 1953:637).

SONUÇ

1940'lı ve 1950'li yıllar tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önemli siyasi, sosyal ve ekonomik gelişme ve değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimin ön plana çıkardığı Adnan Menderes, Celal Bayar gibi ulusal ölçekte bilinen insanlar olduğu gibi; yerel ölçekte bilinen ve aradan geçen onca yıla rağmen hala unutulmayan birçok insan vardır. Bunlardan biride Çankırlı çiftçi, tüccar ve siyasetçi Kemal Atakurt'tur. 74 yıllık hayatında oldukça çalkantılı günler yaşayan Atakurt, baskı ve gözdağı karşısında yılmadan, doğru bildiği şeyleri söylemekten ve savunmaktan çekinmeyen bir insandır. Günleri zaman zaman rahat ve bolluk içinde zaman zaman da yokluk ve sıkıntı içinde geçerken bile, kendisine yöneltilen suçlamalara, hakkında çıkarılan yakalama kararına, partisinden ihraç edilmesine rağmen ilkelerinden taviz vermemiştir.

1946 yılında bağımsız olarak başlayan siyasi hayatını, DP'nin yanı sıra Köylü Partisi ve Adalet partisi gibi partilerde sürdürmüştür. 1950 yılında yapılan seçimlerde, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yapılan baskı ve yıldırma faaliyetlerine rağmen, DP Çankırı milletvekili olarak TBMM'ye girmeyi başarmıştır. Hem milletvekili olduğu dönemde hem de sonrasında, özellikle Çankırı yöresinin sorunlarına çözüm bulabilmek için çok çalışmıştır. Çok istemesine ve birkaç kez de aday olmasına rağmen; Milletvekilliği tek dönemle sınırlı kalmıştır.

1970'li yılların ilk yarısı Kemal Atakurt için zor geçen yıllar olmuştur. O'nun siyaset anlayışı şehrine ve ülkesine hizmet etmek olduğu için, aynı dönemde siyaset yaptığı kimi siyasetçiler gibi servet sahibi olmamış, tam tersine malını, mülkünü bu uğurda harcamıştır. Kendisinin ve eşinin bozulan sağlığına ekonomik sıkıntıların da eklenmesiyle birlikte Atakurt ailesini zor günler geçirmiştir. Ancak uğruna her şeyini harcadığı insanlar onu unutmamış, büyük bir vefa örneği gösteren Çankırı Belediyesi ve sevenleri bu eski milletvekiline ve ailesine sahip çıkarak destek olmaya çalışmışlardır. Ölümünün üzerinden geçen onca yıla rağmen Kemal Atakurt denildiği zaman hala hayırla anılmaktadır.

KAYNAKÇA

1. ARŞİVLER

a) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 490,01-364,1531,1. Nolu belge

b) TBMM Arşivi

TBMM Arşivi, 1622 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı

c) Çankırı Belediyesi arşivi

Kemal Atakurt'un Özlük Dosyası

2. RESMİ KURUM YAYINLARI

Türkiye Büyük Millet Meclisi 9. Dönem Tutanakları (1950-1954)

TBMM Albümü 1920–1991

1999 Çankırı İl Yıllığı

3. GAZETELER

Birlik Gazetesi

Doğruyol Gazetesi

Milliyet Gazetesi

4. SÖZLÜ KAYNAKLAR

Avukat Mehmet Çivitçioğlu'yla mülakat, Çankırı. (2012)

Faruk Karabıyık'la mülakat Ilgaz ilçesi, Çankırı. (2012)

Hüseyin Genç'le mülakat, Ilgaz ilçesi, Çankırı. (2012)

İrfan Çerkez'le mülakat. Ilgaz ilçesi, Çankırı. (2012)

Mahmut Atakurt'la mülakat. Ilgaz ilçesi, Çankırı. (2012)

Mustafa Yılmaz'la mülakat, Ilgaz ilçesi, Çankırı. (2012).

Sadık Softa ile mülakat. Merkez-Çankırı (2015).

5. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

Abdulkadiroğlu, A. *Ilgazlı Hacı Baba (Nakşibendi Şeyhi Ahmed Abduşoğlu)*, Eko Ofset Yayınları, İstanbul 1995.

Öztürk K. *Türk Parlamento Tarihi, TBMM IX. Dönem (1950–1954)*, TBMM Vakfı Yayınları, C. VII, Ankara, 1994.

EKLER

Ek-1. Kemal Atakurt'un Nüfus Hüviyet Cüzdanı. Çankırı Belediyesi Arşivinden Alınmıştır.

T. C.

NÜFUS HÜVIYET CÜZDANI

No. 51

Soyadı	Atakurt
Adı	Kemal
Erkek mi Kadın mı	Er.
Babasının adı	İbrahim Ethem
Anasının adı	Mediha
Doğum yeri	İstanbul
Doğum tarihi	28-5-1325

Binüçyüz yirmidört

Ek-2. 1950 milletvekili seçimleri için DP, Çankırı merkezde miting yaparken. Kazım Arar seçim konuşması yapıyor, yanında oturan Kemal Atakurt'tur. Berat Cem Arar'ın özel arşivinden alınmıştır.

Dini	İslam
Mezhebi	
İşi	
Medeni hali [*]	Kamile mukadder ile evli
Boy	
Göz	
Renk	
Vücutçe sakatlığı veya noksanlığı	Fotografı yapılmıştır.

[*] Yani bekâr mı, ? evli mi ? dul mu ? boşanmış mı ? boşanmış mı ?

Nüfus kütüğüne yazılı olduğu yeri	
Vilâyeti	Çankırı
Kazası	Merkez
Nahiyesi	Kızılırmak
Mahalle veya köyü	Hacılar
Sokağı	-
Hane No.	70
Cilt No.	6
Sahife No.	129

Ek-3. 1950 Seçim Sonuçlarını Okuyucularına Duyuran 16 Mayıs 1950 Tarihli Çankırı Gazetesi

Ek-4. Kemal Atakurt'un Tercüme-i Hal Kâğıdı

Özlümlük (Kısaca)

1622
g. Ösüm

Soyun sırası	İsim sırası	yok
Adı	Mevlâ ve sı adı	Eğilim
Soyadı	Evlî olup olmadı- ğı ve kay olduğu bulundığı	Evli
Tebakkam ve anatomî adı	Sevdiğini evvâli sün. zümresinde	yok
Doğduğu yer	Mevâri doğdu- ğundan evvîl sün. düzümü	Eğilim
Doğum tarihi	Evvelî cümlemde de Millîyetçiliği se- vdiğini ise seçen yerleri	1325
Öğrendiği Okulu	Seyahî tutanağının tarihi	Hançer 18-5-1907
İhtilâfî ilâhî	Kay. oyla Millîyet- çilikte sevgili olduğu	Tomdage 48144
Nâle tutanağı olduğu	Tutanakların Ka- nutayın emanet tarihi	5-6-1900
Harici	Mevlâsı hatıra tarihi	yok 02.5.1950

Diğer-9 no: 170-1622
Değer-10-1-222. Ösüm no: 15
C. MEVLA - KEMAL ATAKURT

Ek-5. Çankırı milletvekilleri Kemal Atakurt ve Kazım Arar resmi bir tören için geldikleri Çankırı'da askeri ve sivil yetkililerle birlikte. Berat Cem Arar'ın özel arşivinden alınmıştır.

Ek-5. Kemal Atakurt (en önde, şapkalı ve kravatlı, soldan birinci) DP'li partililerle birlikte. Berat Cem Arar'ın özel arşivinden alınmıştır.

Ek-7. Kemal Atakurt'un Ilgaz merkezde oturduğu evin ön cepheden görünüşü. (15 Haziran 2012)

